СТО СЕДЕМДЕСЕТ И СЕДМО ЗАСЕДАНИЕ

София, вторник, 9 юли 1991 г.

(Открито в 15 ч. и 15 м.)

Председателствували: председателят Николай Тодоров

Секретар: Трифон Димитров Митев

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ *(звъни):* Имаме необходимия кворум. Откривам заседанието. Пристъпваме към обсъждане на дневния ред. Той се състои от две точки:

1. Трето четене на проекта за конституция на Република България.

2. Второ четене на законопроекта за кооперациите.

Искам да ви обявя, че ние предвиждахме обсъждането на бюджета днес, но по молба на министъра на финансите този въпрос бе отложен от днес за утре, тъй като той беше възпрепятствуван да участвува и е зает през целия ден.

По дневния ред господин Шишков поиска думата.

ГРИГОР ШИШКОВ: Уважаеми госпожи и господа народни представители! Искам да отправя към вас един апел и смятам, че всички ще ме подкрепите.

Преди няколко дни от това място нашите народни представители господин Цанков и господин Михайлов отправиха едно възвание за състоянието на нашата култура. Всички ние сме свидетели, че от няколко дни нашият национален ансамбъл "Филип Кутев" стои бездомен на площада и сякаш приканва всички нас да му съчувствуваме.

Аз мисля, че в продължение близо на два месеца инициативна група от Социалдемократическата партия се свърза с министър Данов и той обеща твърдо, че е възможно да се предаде сградата на КАТ или старото музикално училище на ул. "Будапеща", която в момента е празна.

Хоровата капела "Светослав Обретенов", детският хор към Българското радио и телевизия и сега националният ансамбъл "Филип Кутев" се намират в изключително затруднено състояние по отношение на своята база за работа.

Аз апелирам към всички вас чрез Комисията по култура утре парламентът да излезе с един апел към правителството тази сграда, която е празна, не се използува, да се предаде на хоровата капела "Светослав Обретенов", на детския хор към Българското радио и телевизия и на националния състав "Филип Кутев".

Аз мисля, че няколко дни преди подписването на Конституцията този жест към нашите културни институти, който няма да струва никакви средства, би

бил чест за парламента.

Моля, ръководството на Комисията по култура с няколко реда да излезе с един такъв апел и утре като точка първа за една минута ние да призовем правителството час по-скоро сградата да се предаде на тези културни институции. *(Ръкопляскания)*

РЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Шишков, аз съм убеден, че едва ли ще срещне възражение Вашето предложение. Дано комисията да съумее да ни представи необходимото предложение.

ГРИГОР ШИШКОВ: Аз мисля, че господин Георгиев би се присъединил.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Уточнете се.

Има думата господин Пандов.

ТОДОР ПАНДОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги! Предлагам втора точка от дневния ред за днес да отпадне. Мотивите ми: това е един изключително сериозен закон, закон, който ние трябва много внимателно да прегледаме, тъй като става дума за изграждането и развитието на една система в нашата страна, която ще играе важна роля. До този момент ние нямаме никакви писмени становища на нито една от комисиите; нямаме варианта, преработен от първо четене. Така стана малко инцидентно и първото четене и мисля, че за второто четене трябва да имаме материалите и тогава внимателно да се запознаем и да преминем към неговото обсъждане и приемане.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Аз мога да дам следното обяснение. Законодателната комисия, доколкото ми е известно, е подготвила текста и той се размножава. Това е втора точка. Материалът ще бъде раздаден в самото начало и ще имате възможност тогава да се произнесете. Ако смятате, че не е подготвен, тогава може да се отложи. Но ви предлагам все пак тези две точки да ги гласуваме.

По направеното предложение от господин Шишков Кольо Георгиев иска да вземе отношение.

КОЛЬО ГЕОРГИЕВ: Уважаеми колеги, аз съм напълно солидарен с предложението, което беше направено във връзка с бездомничеството на ансамбъла "Филип Кутев". Но въпросът не е само до "Филип Кутев", а и до други наши културни институции. Не знам в момента дали тази сграда е в състояние да приеме както "Филип Кутев", така и другите.

Искам просто да се съгласите с едно по-практично и по-рационално предложение - ние да проверим и да степенуваме нуждите и да се застъпим за онази организация, която действително има най-голяма нужда. Мога да кажа, че в момента всички са в много тежко положение и въпросът е от много висока държавническа важност.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: И така, моля пристъпете към гласуване на дневния ред, така както ви е предложен - с две точки.

Със 197 за, против - 11, 6 въздържали се от 214 гласували народни представители, дневният ред се приема.

По точка първа има думата председателят на Конституционната комисия Гиньо Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Уважаеми госпожи и господа народни представители! Продължава третото четене на проекта за нова конституция на държавата. Нека да погледнем чл.71 отново. Вчера го изставихме временно. Направено е предложение, включително от Конституционната комисия, за неговото подобряване с оглед изобщо изискванията, които се предявяват към съдии и народни представители.

Господин председател, от името на комисията господин Любен Корнезов ще представи предложението. То е кратко и кратки мотиви ще бъдат изложени за и против.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Корнезов.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Конституционната комисия и днес обсъди това предложение на чл.71, ал.1, точка 2 от проекта, а именно той гласи: "Пълномощията на народен представител се прекратяват предсрочно при (досегашният текст е "влизане в сила на присъда, с която е наложено наказание лишаване от свобода и неговото изпълнение не е отложено").

Конституционната комисия предлага следната редакция, която има, разбира се, и съществено правно значение. Чета дословно "влизане в сила на присъда, с която е наложено наказание лишаване от свобода за умишлено престъпление или неговото изпълнение не е отложено". Смятаме, че по този начин най-точно се изразява идеята в какви случаи на едно осъждане на народен представител следва пълномощията му да бъдат прекратявани. Те са свързани и с чл.69, където изрично се регламентира възможността да се вдигне имунитетът на народния представител.

С тези кратки мотиви, ако има и други предложения, мога да дам и по-подробни разяснения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не виждам други предложения. Моля, да пристъпим към гласуване. Които са съгласни с направеното предложение... Да се повтори. Прочетете го още веднъж тогава.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: "Пълномощията на народен представител се прекратяват при:

2. Влизане в сила на присъда, с която е наложено наказание лишаване от свобода за умишлено престъпление или неговото изпълнение не е отложено".

Господин председателю, моля да подложите на гласуване този текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: И така, гласуваме промяната на точка 2 на ал.1 от чл71. Гласувайте!

Гласували 228 народни представители. От тях 228 за. Приема се точка 2 на ал.1 от чл.71.

Господин Ганев, нататък.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, чл.163 - гербът на Република България. Приетият на второ четене текст гласи: "Гербът на Република България е изправен златен лъв на тъмночервено поле във формата на щит."

Група народни представители, повече от 40, между които и господин Венцислав Бъчваров, предлагат след думата "изправен" да се прибави "коронован". И текстът да гласи: "Гербът на Република България е изправен, коронован златен лъв...". С други думи, слага се отново на дискусия прилагателното "коронован" и фактът на евентуалната корона.

Господин председател, нека, ако има представители на групата народни представители, направили това предложение, един от тях да изложи, ако намери за добре, допълнително аргументи, ако не се оттегля това предложение. Един народен представител, който да аргументира една обратна теза и би трябвало да се премине към гласуване, ако няма друго развитие тук в парламентарната зала.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има ли желаещи? Господин Шишков, имате думата.

ГРИГОР ШИШКОВ: Госпожи и господа! Аз ще кажа само няколко думи. Искам просто да се върнем малко в историята на страната ни. Още по времето на националноосвободителните борби преди Освобождението, да се върнем също така на някои думи, изказани от апостола Васил Левски, с което искам да ви убедя, че тази корона върху главата на лъва е символ на националния суверенитет и в никакъв случай не е символ на монархията, за която някои вероятно си мислят. Доколкото се запознах - символът на монархията е, ако има корона върху щита, но в никакъв случай не върху главата на лъва.

Цялата група от народни представители, които поставиха този въпрос, апелират към вас да се съобразим с тази историческа истина и да третираме короната върху главата на лъва като символ на националния суверенитет, а не като символ на монархията. И аз смятам, че народните представители ще оценят по достойнство всичко това, което говоря, и мисля, че нищо няма да ни пречи да сложим върху главата на българския лъв една корона - символ на националния ни суверенитет.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Балабанов поиска ду-

мата.

ПЕТЪР БАЛАБАНОВ: Господин председател, уважаеми народни представители! Малко е смешно и тъжно, че този най-елементарен въпрос от Конституцията предизвиква толкова много спорове и е израз на една не особено здрава традиция в нашия парламент, че много често се случва хора, които нямат достатъчно информация по даден въпрос, или хора, които не са специалисти по него, да взимат решителни становища, да изказват крайни съждения.

Знаете, че аз избягвам да се изказвам или поне да се изказвам дълго, но тук чувствувам, че трябва да направя една екскурзия, за да поставим нещата на мястото им.

Гербът на всяка една държава и на всяка една икономическа структура трябва да отразява нейната същност. А в източната част на Балканския полуостров символът на държавността, символът на политическия суверенитет винаги е бил лъвът. Тази идея, отразена в редица археологически паметници, мога да ви цитирам например лъвската врата в Микена, датира от незапомнени времена. Много от преди хората да се сетят за короната и да я въведат в хералдиката, като елемент на изображението.

Ние имаме стара държава с богата история. От историята на България са известни различни изображения, свързани с идеята на държавната власт. По времето на Първото българско царство това е изображението на лъв и изображението на конник - знаменитият Мадарски конник, около който са поставени редица юбилейни и други надписи на прабългарските ханове. По-късно през Второто българско царство вземаме емблемата на Византия - двуглав орел, която е фиксирана в редица средновековни паметници. Но единствената царска инсигния, т.е. единственият предмет, който е пряко свързан с утвърждаването на държавни документи, това е известният пръстен на цар Калоян с изобразяването върху него на животно от типа на пантерата, както го определят специалистите.

Тоест, ако ние търсим идеята за българската държавност в наличната традиция на тези паметници, които са достигнали до нас, трябва да се ориентираме или към изображението на пръстена на цар Калоян, или към някои от тези средновековни паметници, свързани с властта на българските ханове. Тук една подробност за короната, която се предлага. Много хора дойдоха да агитират за нея. А между другото нито един от тях не е наясно, че в хералдиката има различни видове корони, които изразяват различна степен на суверенитет, които са отражение на различни видове политическа власт.

Когато нашите предци са съставяли герба на новата българска държава, те са взели назаем от западноевропейската хералдика различни елементи на

герба, които в Западна Европа имат съвсем друго значение - пригодени са били за използуване в България, без да им бъде придадено някакво принципно ново значение. Трябва ли ние да постъпваме по същия начин?

Искам да ви обърна внимание, че дори в западноевропейската хералдика, още през средновековието, гербовете на републиките не са съдържали елемента "корона". Особено е важно, че гербът на Република Венеция - златният лъв от Сан Марко, който точно е държавен лъв, винаги е бил без корона.

И още един аргумент. През средновековието и в по-ново време при съставянето на гербовете на различните държави всеки елемент е имал съществено значение, всяка лента, всяка чертичка, всяко изображение носи със себе си определен вид информация. Но забележително е, че нито една от републиките, обявени в Западна Европа не само през последния век, но като се върнем и Френската Република и Английската Република от времето на Кромуел, не са взимали в своя герб елемента "корона". Гербовете им са разнообразни.

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Шест републики са били. Трябва да говорим истината.

ПЕТЪР БАЛАБАНОВ: Да, шест републики, съвременни обаче.

И най-накрая един последен аргумент, който може би ще ви убеди, че не бива да повтаряме една дълбоко вкоренила се в нашата практика грешка. Гербовете на Жефарович, откъдето ние се опитваме да видим образите на съвременните български гербове, не са оригинални. Те са гербове, изработени по поръка на унгарския кралски двор, с които са били надарени тези наследници на българските царе, като синовете на Иван Шишман и Иван Срацимир, които са забегнали в Унгария, получили са от унгарския владетел титлата "барон", свързана с поземлени владения в Унгария, и това са станали наследствени гербове на техните родове. Чрез тези гербове унгарският владетел е поддържал своите претенции да бъде цар на България. Вие знаете, че има период в историята на средновековието, когато претенциите на унгарската корона върху българските земи са били много силни.

Ето защо, ориентирайки се към тези гербове, ние, макар и символично, възобновяваме един стар териториален спор, един стар спор за суверенитет, който мисля, че е абсолютно излишно да се повдига сега и който няма нищо общо с нашата съвременност.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Палакаркин.

ВАСИЛ ПАЛАКАРКИН: Госпожи и господа, вие знаете, че аз не съм толкова дълбоко учен мъж, както господин Балабанов, и ползувам случая да благодаря за това, че научих доста неща от него този път. Аз не знаех тези неща и съжалявам, че не съм ги знаел. Но ми прави впечатление странността на не-

говата логика в стремежа си да ни убеди да не повтаряме чуждия опит. Аз питам господина Балабанова *(смях в залата)* тогава, когато неговата партия бе в апогея си, не взе ли тя чужди символи? Че тя не направи ли една песен подобна на "Союз нерушимы". Какво беше - "Българио мила, земя на герои", в същата стъпка и т.н. за държавен герб. Това ли, господин Балабанов, ще ми каже? Че аз много добре знам, че България има 1300-годишна история, от които 500 години в робство.

Не е нужно да се връщаме зад конската опашка. Ще стане дума за опашката и на лъва след малко.

Ние желаем да се върнем в близкото минало, последните 100 години, когато българската държава е имала държавници, не такива глупци, за каквито ги смятаме ние. Те са приели лъва да е коронован, защото са смятали, че българската държава е достатъчно богата, за да могат да му купят шапка. Как си представяте вие един лъв гологлав? *(Смях в залата)* Това значи, че няма. *(Шум в залата)*

Един ден Радио София посвети едно предаване върху понятието "суверенитет". Човекът, вероятно историк, каза, че това значи независимост и символът на независимостта това е короната.

Слушам някои казват "ами нашият електорат" няма да го приеме? Тук има много електорати. Има електорат, който не би приел лъва, тъй като лъвът не е полезно животно. Той би приел по-добре един овен. *(Смях в залата)* Други биха приели, друг електорат ще приеме лъвът да бъде наложен със "сталинка", петолъчка червена със сърп и чук. Те ще бъдат доволни. Но трябва ли това да ни предпазва от това решение, трябва ли да се страхуваме?

Аз предлагам към вас да направите един жест и възстановите онова, което е единявало българския народ в последните му години. Красиво и завършено е един лъв да има на главата си корона. Е, може да е и републиканска, нищо не пречи това. *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Нешка Робева има думата.

НЕШКА РОБЕВА: Аз ще направя съвсем кратко изказване. Само няколко думи към аргументите в полза на лъв с корона.

Короната има общо с монархията, колкото понятието "социална държава" с нашия социализъм. Короната е символ на власт, на сила, на отговорност, на могъщество, на царственост, а не на монархизъм. Не развенчавайте царствеността на лъва. Царят на животните не е монарх на животните. Лъвът от зоологическата градина не е символ. Короната увенчава символа на върховенството. *(Ръкопляскания от малцинството)* Традицията на короната не е традиция на монархизма. Републиканецът Левски не случайно е искал лъвче с коро-

на за печат.

Колеги, нека не принизяваме големите символи на държавата до елементарната политическа иконография. *(Ръкопляскания)*

Приятели социалисти! Малко повече царственост няма да попречи на републиканския лъв. Короната не е опасна. Опасни са тези, които искат да се отъждествят с нея *(ръкопляскания)*, независимо дали са били с каскет или бомбе и независимо какъв цвят са имали те. *(Ръкопляскания от цялата зала)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Драгомир Драганов има думата.

ДРАГОМИР ДРАГАНОВ: Откровено казано, след това, което каза Нешка, аз имам съвсем, съвсем малко да добавя.

Аз по-скоро исках да ви припомня изказването на професор Косев предишния път, който много добре припомни като познавач, че ратувайки за чиста и свята република в същото време Левски държи лъвът на неговия печат да има корона.

И освен това ще ви кажа и нещо друго. Махнахме му, тук се чуваха много слова за първичните полови белези, махнахме ги от лъва, затворихме му устата, дайте да не го превръщаме наистина в едно безобидно и добродушно хилещо се животно. Дайте поне да му сложим една корона. *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Крушарски поиска думата извън този списък.

ГЕОРГИ КРУШАРСКИ: Уважаемо председателство! Скъпи колежки и колеги! Наистина, че короната е царствено нещо. Палакаркин каза какво ще представлява гологлавият лъв. А какво ще представлява, ако му сложим цилиндър! *(Шум в залата)* Искам да ме изслушате, аз как слушах вас!

В миналото народът отъждествяваше короната с монарха и даже говореше така: "зависи какво ще каже короната".

Следователно сега с короната ще съблазним някои искания на определени личности. Добре, когато беше лъвът с корона, наистина, че Левски е казал да бъде лъвът с корона, но е казал "за чиста и свята република".

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: И така ще бъде!

ГЕОРГИ КРУШАРСКИ: А след това възприе ли се чистата и свята република? Нали знаете, или не сте чели, какви поразии донесе короната. Отряза Беломорието, осакати нашата държава и я окастри като сакат човек. Отряза главата на Стамболийски, на Петко Д. Петков, на Райко Даскалов, на Смирненски, на Вапцаров и на редица други герои. *(Шум в залата)*

И аз мисля, че след като имаме такъв... Помните ли "жълтата гостенка" как ни оставяше косата от ръцете си и покосяваше хиляди хора? *(Много депутати искат думата за реплика)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Никакви реплики! Ще има думата вносителят. Той ще обобщи и ще вземе отношение. Моля ви се да не продължаваме.

ГЕОРГИ КРУШАРСКИ: Искам да кажа, че лъвът наистина трябва да бъде волен и без корона. В герба да бъде вписана годината на основаването на нашата държава и нищо повече.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Давам думата на господин Бъчваров, вносителя, той ще отговори на всички възможни реплики и допълнителни аргументи. *(Петър Балабанов иска думата за реплика)* Реплика за допълнителен аргумент? Имате думата.

ПЕТЪР БАЛАБАНОВ: Искам да помоля господин Бъчваров да уточни един много важен елемент. Тъй като тук всички говорите за корона, очевидно това е някакво понятие такова много общо, но аз искам да попитам коя точно корона имате предвид? Короната на средновековните български царе с бисерните нанизи и с другите украшения по нея? Короната на Великата руска империя, която по някакъв начин се свързва с българската история? Короната на Свещената римска империя? Или може би короната на малкото Андорско херцогство на Пиренейския полуостров?

Това е изключително важно, тъй като всяка една корона, поставена на определен герб, носи със себе си определена информация. Няма корона въобще.

И една само забележка към господин Палакаркин. Ако трябва непременно да търсим чужди символи, то днес модната тенденция в България е, отказвайки се от червената петолъчка, характерна за нашите съседи от север, да приемем белите петолъчки и червените линии от едно друго знаме, което сега особено много ни импонира. *(Шум в залата)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Давам думата на господин Бъчваров, който е вносител. Той ще вземе отношение.

ВЕНЦИСЛАВ БЪЧВАРОВ: Благодаря, господин председател. Дами и господа, аз смятам, че вече дискусията трябва да приключи. Ние обсъждахме много подробно на първо, второ и трето четене този въпрос. Благодаря ви, за това, че все пак обърнахте внимание на предложението, направено от 50 души. Ние го направихме само заради това, защото би трябвало да се внесе окончателна яснота в нашия вот, който след малко ще трябва да дадем окончателно.

Когато говорим за лъва и когато аз поисках преди време и внесох едно компромисно предложение то беше наистина да се удовлетвори желанието на една част от нас лъвът да не е коронован и затова аз внесох предложението да се използува изображение, намерено на територията на България. То не беше

прието. Остана тази традиционна фигура на лъва, която съществува от около 150 години в нашата хералдика. Дали да бъде с корона или не?

Дами и господа, искам да ви прочета следното нещо от Търновската конституция, за да мога оттук нататък да продължа: глава пета, 24 член гласи, че царското достойнство и наследство в мъжка низходяща права линия по реда на първородството на негово величество Царят на българите Фердинанд... и т.н. Това означава, че ние наистина не трябва върху българския лъв, ако ще сложим корона, да слагаме короната, която е символ на династията на Кобургота. В това напълно съм съгласен. И че короната може да бъде царска, може да бъде княжеска, може да бъде графска, може да бъде херцогска, може да бъде корона, която са носели дожите, а именно републиканските управители на Венеция - това е така. Това е символ на власт. Във Второто българско царство имаме изображение в Боянската църква, имаме и други изображения, които показват различни видове български корони, така че лъвът може да получи едно опростено символично украшение по подобие на корона, което да бъде в побългарски стил.

Накрая искам само да апелирам към вас - вижте какво, дами и господа, не бива един несполучлив обед, който на всичкото отгоре не беше и изяден да ни кара ние да се плашим от една корона, която представлява достойнството на нашата държава.

Господин председател, имам процедурно предложение да минем към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Цанков има думата. Моля ви, от уважение към него...

ВИЛИ ЦАНКОВ: Благодаря, трогнат съм. Господин Балабанов, хералдиката е изкуство, а изкуството се твори. Короната ще бъде такава, каквато ние я създадем - българска! *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Прекъсва се дискусията. Господин Ганев - предложение за гласуване.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Първо, Комисията за изработване проект за Конституция на Република България не ви предлага собствено решение, защото, както виждате от начина, по който се дебатира този въпрос, той сякаш не е твърде за конституционалисти. Затова ще се подложи на гласуване предложението, както е направено.

Имам да направя едно допълнително изречение от мое име. Аргументи за вида на короната не могат да бъдат слушани. Тя ще бъде такава наистина, както се каза, каквато трябва да се сметне от компетентните хора - художници, историци, за най-подходяща.

И така, господин председател, формулирам следното предложение за гласуване: Който подкрепя предложението след думата "изправен" да се прибави определението "коронован" и след това: "златен лъв" гласува за, а който не подкрепя това предложение - гласува обратното.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Предложението е много ясно. Моля, гласувайте!

От 269 гласували - 108 за, 142 против, въздържали се 19. Не се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Уважаеми госпожи и господа, вие чухте във вчерашните разисквания едно предложение, което беше аргументирано тук. Аз ще ви прочета как то звучи в предварителната си идея: предварително казвам, че Комисията за изработване проект за Конституция на Република България още не го поставя на гласуване. Тя иска още веднъж да заседава по това предложение. Чуйте ме добре! Комисията, заедно с доклада, вероятно утре и по другите поправки преди всичко от редакционно естество ще представи окончателното предложение на комисията и ще се види и вашият окончателен вот. Предложението го казвам, за да го имате за размисъл: в & 1 на Преходните и заключителните разпоредби да се създаде една нова ал.3, която като идея звучи така - на първото заседание след преобразуването на Великото Народно събрание в Народно събрание народните представители, президентът, вицепрезидентът и министрите полагат предвидената в тази Конституция клетва. *(Ръкопляскания)* Това е предложението, което беше направено вчера. Вие чухте аргументите. Клетвата не, защото се различава текстуално от предишната, но тя води до едно вричане за следване на принципите на положенията на тази Конституция и законите, които я следват. Това се обсъжда в момента в Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България.

Аз казвам от нейно име, господин председател и уважаеми господа, че утре, защото ние сега ще продължим работата си в почивката, за да може редакционно да се довърши текстът, ще ви представим и последното уточняване по преамбюла, който по принцип е гласуван и заедно с това финално гласуване това предложение, което още веднъж ще бъде видяно - практически ние ще можем да сме приключили съгласно изискванията на правилника с третото четене на проекта за Конституция.

И ако това не буди възражение, то няма как да стане - ние утре ще ви предоставим окончателния текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Нора Ананиева поиска думата.

НОРА АНАНИЕВА: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги!

Струва ми се, че не са достатъчно убедителни аргументите, за да оставим един текст. По-добре е да дадем една почивка от час или час и половина, в хо-

да на която Комисията за изработване проект за Конституция на Република България да се събере и да уточни, каквото има да се уточнява. Вие видяхте изписани на таблото повече или близо до 280, бих казала, че наближават като гледам из залата - 300 депутати тук. Явно повечето от колегите, които са имали проблеми през предишните дни, са дошли с намерението днес да приключи третото четене и аз умолявам това да стане така. Благодаря ви. *(Ръкопляскания)*

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ръкоплясканията са добри, но все пак нека да се чуе и Комисията за изработване проект за Конституция на Република България. След като тя работи днес *(неодобрителен шум в залата)*, чуйте ме добре - след като тя работи днес цялата сутрин заедно с групата за художествена редакция, ако мога така да се изразя. Ние сме стигнали до чл.44 или 40. Нищо от това няма да се промени. Ние, разбира се, в почивката ще работим и съобразно готовността ще представим и заключенията си. Нека нетърпението да не бъде по-силно от разума, който в случая е нужен. *(Неодобрителен шум в залата)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Велко Вълканов да обясни в състояние ли сме да започнем точка 2 сега да я разглеждаме, или трябва да дадем почивка.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Уважаеми колеги, ние обсъдихме Закона за кооперациите, но той още не е готов - в смисъл ,че технически не е готов - не е размножен. Без това не можем да започнем работа. Трябва да започнем и вероятно след половин-един час ще бъде готов проектът за разпространение и тогава евентуално ще можем да започнем работа. Сега просто не е възможно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Обявявам един час почивка! *(Звънни)*

(След почивката)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Откривам заседанието. *(Звънни)* Както обясних, след около половин час председателят на Конституционната комисия ще внесе решение, което трябва да гласуваме. А сега започваме с точка втора -

ВТОРО ЧЕТЕНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА КООПЕРАЦИИТЕ

Има думата Велко Вълканов.

ДОКЛАДЧИК ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Уважаеми колеги, Законодателната комисия обсъди много внимателно законопроекта за кооперациите. При обсъждането бяха взети под внимание всички бележки, направени при първото

четене, и препоръките, направени писмено от отделни колеги.

Ние ви представяме вариант, който е съгласуван напълно в тази му част с колегите от Комисията по икономическата политика. Това означава, че зад текстовете стои не само Законодателната комисия, но и колегите икономисти.

Искам специално да обърна внимание, че пред вас се намират само 34 члена. Целият закон е от 70 текста. Надявам се в следващите няколко дена да бъдем готови с останалите разпоредби, които ще представим в най-скоро време. Всъщност те са обсъдени, решенията са приети, само остава да се препишат на чисто.

Аз предлагам, господин председателю, да започнем гласуването на закона текст по текст. Ние тук с господин Захари Карамфилов и с нашия колега Пламен Вълканов ще четем отделните текстове. Можем да обсъждаме отделните разпоредби текст по текст, а да гласуваме по раздели. Това е една техника, която се оказа много добра, ефективна. Мисля, че можем да я използуваме и сега.

Предлагам най-напред да гласуваме заглавието на закона - "Закон за кооперациите".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Карамфилов, заповядайте.

ЗАХАРИ КАРАМФИЛОВ: Уважаеми дами и господа, на вашето внимание е първата част от Закона за кооперациите за второ четене. След първото четене постъпиха много предложения както от депутати, така и от кооперации, например от кооперация "Солидарност" от град Русе и от много други кооперации, с които ние се съобразихме и в тази първа част сме отразили и продължаваме да отразяваме тези бележки и във втората част на законопроекта.

Така че в този си вид законопроектът е на вашето внимание, съгласуван със Законодателната комисия и с Комисията по икономическата политика. Поддържам предложението на господин Вълканов да го гласуваме на раздели, за да улесним нашата работа.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: И така, направено е предложение от двамата председатели да се гласува названието на закона - "Закон за кооперациите". Които са съгласни с него, моля, да гласуват.

С 213 за от 215 гласували народни представители, против 2 - названието се приема.

По-нататък, господин Вълканов.

ДОКЛАДЧИК ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ:

"Глава първа

Общи положения

Определения

Чл.1. Ал.1. Кооперацията е доброволно сдружение на физически лица с променлив капитал и променлив брой членове,които чрез взаимопомощ и сътрудничество извършват стопанска дейност за задоволяване на интересите си.

Ал.2. Кооперацията е юридическо лице.

Подпомагане и насърчаване от държавата.

Чл.2. Държавата подпомага и насърчава кооперациите чрез данъчни, кредитно-лихвени, митнически и други икономически облекчения".

Това беше глава първа - "Общи положения". Ако няма разисквания, можем да гласуваме направо.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Атанас Ганев има думата.

АТАНАС ГАНЕВ: Уважаеми колеги, имам само едно малко предложение по чл.1, ал.1, където е написано: "и сътрудничество извършват стопанска" да се добави думата "и друга" и нататък по текста "дейност за задоволяване на интересите си". Не във всички кооперации се върши само стопанска дейност. Има и застрахователна, може да бъде и друга. Така че "и друга дейност" - само това предлагам.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Вълканов, приемате ли това предложение на Атанас Ганев?

ДОКЛАДЧИК ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Този въпрос беше сериозно обсъден в комисията, но се сметна, че това понятие - "стопанска дейност", включва и дейностите, които има предвид проф. Ганев. От тази гледна точка едва ли е целесъобразно разширяването на понятието.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Карамфилов, имате ли отношение към този въпрос?

ДОКЛАДЧИК ЗАХАРИ КАРАМФИЛОВ: Уважаеми колеги, този закон е изграден на базата на класическите принципи на коопертивното движение, които са свързани с извършването на пряка стопанска дейност. Тъй като държавата подпомага кооперацията чрез данъчни, митнически и други облекчения, включването на понятието "други" вече разширява изключително много мащабите на кооперацията и влиза в едно противоречие с нейните класически принципи. Например, ако включим "други", кооперацията може да има банкова дейност, може да има застрахователна дейност, може да има културно-просветна дейност, което е в обсега на художествената самодейност. И затова много е рисковано да не влезем в противоречие с друго законодателство, уреждащо статута на тези видове дейности.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Стайнов поиска думата.

СТЕФАН СТАЙНОВ: Позволявам си да взема думата, тъй като и при обсъждането на законопроекта на първо четене аз обърнах внимание, че нямаме никакво сериозно, по моему, основание да стесняваме обхвата на формиране и функциониране в нашето общество на кооперативните структури. Тук се изброиха редица сфери, в които те могат да се осъществяват, и аз задавам въпроса - защо да не се осъществяват? Или да се осъществяват извън закона?

Типична сфера на проявление е например здравеопазването и могат да се изброят още много други.

Затова моето конкретно предложение, независимо че ние вече гласувахме заглавието на закона, е, ако получи подкрепа тезата на вносителите - законът да се нарича закон за стопанските кооперации. И оттук нататък да очакваме законодателно уреждане на кооперацията изобщо като форма на взаимопомощ и сътрудничество.

Аз изпитвам неудобство да споря с проф. Карамфилов, но ако тук имаме време да извадим световния устав на кооперациите мисля, че там съвсем няма да става дума само за стопанска дейност. Нещо повече, ограничаването на печалбата и стремеж към постигането на общи цели без максимализиране на печалбата е един от основополагащите принципи на кооперацията.

Така че настоятелно моля, давам си сметка, че сега, ако това се възприеме в чл.1, ще настъпят и редица други изменения или най-малкото той ще остане непълен, но ако е възможно да преценим още веднъж заглавието, с оглед да ни е ясен предметният обхват на този закон.

Извинявам се, че повтарям, но лично аз ще гласувам против закона, ако той под общото заглавие на "Закон за кооперациите" всъщност регулира кооперативната дейност единствено като стопанска дейност.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Пандов има думата.

ТОДОР ПАНДОВ: Господин председател, уважеми колеги! Тъй като господин Стайнов почти изчерпа това, което исках да кажа, аз искам да предложа ние да преминем към гласуване на двете предложения. Изцяло подкрепям, че същността на кооперацията е именно в разнообразието на дейности, които тя разкрива, и не бива да стесняваме само пряко до непосредствената стопанска дейност. Аз смятам, че и социалната дейност, и културно-просветната дейност, взаимопомощта и много други неща са иманентно заложени в същността на кооперативната форма. И защо трябва ние да ограничаваме тези неща?

Предлагам, ако има възражение от комисията да преминем към гласуване и решим този въпрос. Нищо не пречи "и друга дейност". Аргументите и мотивите, които проф. Карамфилов изложи се отнасят именно, ако има някакви облекчения от страна на държавата в стопанската дейност. Ние не регламен-

тираме каква точно стопанска дейност. Така че това не може да бъде сериозен аргумент.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Андреев, имате думата.

КОСТА АНДРЕЕВ: Аз не мога да се съглася с предложението на господин Стайнов кооперацията да бъде стопанска кооперация. Това твърде много ограничава характера на кооперацията. Хората се обединяват в кооперации за най-различни видове дейности, независимо какви. Това е било така и така ще бъде.

Аз мисля, че няма защо тук да се страхуваме от това да запишем: "и социална, и културно-просветна дейност". В случая "и друга дейност" обединява всички тези видове дейности. Затова аз мисля, че няма защо да пренебрегваме това предложение, което направи господин Атанасов.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Стайнов поддържа същото, само че той искаше с обратното предложение за названието да конкретизира, че не бива да се ограничава дейността на кооперациите. Просто искам да доуточня.

Кажете, господин Димитров.

СТОЯН ДИМИТРОВ: Аз възразявам срещу предложението, което беше направено за промяна в определението на кооперацията, защото ако то бъде възприето, въобще няма да бъде необходим закон за кооперациите. И сега си имаме Закон за лицата и семейството. И ако ние ще превръщаме кооперацията в един обикновен вид сдружение на граждани за всякакви цели - идеални, и ако в понятието "кооперация" ще включваме и сдруженията със спортно-туристическа и каквато и да е цел, тогава няма смисъл да се приема този специален закон. Определението дава най-основните, същностни белези на кооперацията и основното е, че в нея група граждани се сдружават, за да извършват стопанска дейност по ред и условия, определени от този закон. Това е характерно за кооперациите. Няма пречка при ред и условия, определени в другите закони, след като кооперацията има тези основни същностни белези, тя да извършва и някакви други дейности, но те са спомагателни, вторични, нехарактерни и несвързани с основния предмет, за който е създадена кооперацията.

Така че, когато ние даваме определение на кооперацията, трябва да имаме предвид, че това е сдружение на граждани за съвместна стопанска дейност.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Както виждам вече няма други желаещи. Господин Карамфилов, да вземете отношение и да пристъпим към гласуване.

ЗАХАРИ КАРАМФИЛОВ: Уважаеми колеги! Целият проблем е в това, ако

държавата не създаваше данъчни и други облекчения на кооперациите, абсолютно никакъв проблем няма да се включи "други и всякакви дейности". Но сега вместо да се създаде една фирма, например акционерно дружество, винаги ще бъде по-изгодно да се създаде кооперация, защото се създават данъчни и митнически облекчения.

Аз по принцип не възразявам да включим "и други", но просто като парламент трябва да помислим дали не бъркаме дълбоко в приходната част на бюджета. Това е проблемът.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Нешев има думата.

СТЕФАН НЕШЕВ: Уважаеми колеги! Аз мисля, че кооперацията като факт е от само себе си социална дейност. С това че правим кооперация, ние показваме социално отношение за взаимопомощ, за сътрудничество, за преуспяване. И усложняването на текста би довело до това, че ние искаме да си обясним неща.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Вече преминаваме към гласуване. Господин Вълканов, много Ви моля, формулирайте предложенията.

ДОКЛАДЧИК ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Проблемът не е толкова правен, колкото икономически и затова аз предлагам да се гласуват и двете предложения. Най-напред да гласуваме текста, както е, а след това, ако искате да гласувате и това допълнение "извършват стопанска, социална и друга дейност".

БОЙКО ДИМИТРОВ *(от място):* Не се е предлагало "социална".

ДОКЛАДЧИК ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: "Социална и друга дейност" или "и друга дейност". Моля ви се, имаше предложение. Но това няма значение. Съществената сега е в това да гласуваме текста, а след това, който иска да подкрепи предложението за "и друга дейност".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласуваме чл.1 и чл.2 с така предложения текст в документа, който е пред вас. Моля, гласувайте!

Гласували 225 народни представители. От тях 202 - за, 15 - против, 8 въздържали се. Текстът се приема.

Сега, господин Вълканов, предложете добавката.

ДОКЛАДЧИК ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Добавката е: "социална и друга" и се разбира дейност.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Които са съгласни с добавката "социална и друга"... Без "социална" ли или със "социална"?

ВЕЛИКО ВЕЛИКОВ *(от място):* Нека да има и "социална".

ДОКЛАДЧИК ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Предложиха, Маньо Манев предложи да бъде и "социална".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Без "социална", "и друга". Госпо-

дин Вълканов, прочетете текста, за да се чуе от Вас.

ДОКЛАДЧИК ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Уточняваме с колегата Карамфилов да бъде "и друга дейност". Изразът, който добавяме е "и друга дейност".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте за добавката.

Гласували 214 народни представители. От тях 160 за добавката, 43 против, 11 въздържали се. Приема се добавката.

ДОКЛАДЧИК ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ:

"Глава втора

Кооперация

Раздел първи

Учредяване

Ред за учредяване

Чл.3. Ал.1. Кооперация могат да учредят най-малко седем дееспособни физически лица, които вземат решение на учредително събрание. Учредителното събрание приема устав и избира управителен и контролен съвет.

Ал.2. Уставът трябва да урежда:

1. наименованието, седалището и предмета на дейност;

2. условията за приемане на членове, техните права и задължения;

3. органите на кооперацията и техните правомощия;

4. реда за вземане на решения;

5. размера на встъпителната и дяловата вноска;

6. реда за разпределение на печалбата и загубите, фондовете и видовете дивиденти, както вида и размера на рентата за внесената земя;

7. реда за разпореждане с имуществото на кооперацията;

8. основанията и реда за прекратяване на членството.

Ал.3. В устава могат да се уредят и други въпроси, доколкото не са уредени в закона.

Ал.4. Протоколът за учредяване на кооперацията и уставът се подписват от учредителите.

Вписване

Чл.4. Кооперацията се вписва в регистъра при окръжния съд по седалището и по писмена молба на управителния съвет. Към молбата се прилагат:

1. протоколът на учредителното събрание и уставът;

2. нотариално заверени образци от подписите на лицата, които представляват кооперацията;

3. свидетелства за съдимост на членовете на управителния и контролния съвет;

4. декларации от членовете на управителния и контролния съвет, че не се

намират помежду си в брак или родство по права линия и че не са братя или сестри.

Възникване

Чл.5. Кооперацията възниква от деня на вписване на решението на съда в регистъра.

Заличаване

Чл.6. Кооперация, която не започне дейност в едногодишен срок от вписването ѝ, се заличава от съда по искане на прокурора.

Действия до възникването

Чл.7. Действията, извършени от името на кооперацията до деня на възникването ѝ, пораждат права и задължения за нея, ако лицата са действували от нейно име, са били упълномощени за това от учредителите. При липса на пълномощно тези лица отговарят солидарно за поетите задължения. Ако кооперацията не бъде вписана, солидарно отговарят и останалите учредители, освен ако те не са дали пълномощно."

Това беше раздел първи от глава втора.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата по раздел първи на глава втора. Заповядайте, господин Иванов.

СТОЙНО ИВАНОВ: Уважаеми госпожи и господа народни представители! Уважаеми господин председател! Предлагам към точка шеста на чл.3, ал.2 да се добави: "Редът за разпределяне на общия доход, печалбата и загубите". Тъй като в земеделските кооперации на общи събрания се решава да се разпределя общият доход в съотношение най-напред рента - труд и след това се формира печалбата, в която се включват дивидентите и възпроизводствените фондове, които ще се заделят.

Затова предлагам в тази алинея на чл.3 да се добави и "общият доходод".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Атанас Ганев.

АТАНАС ГАНЕВ: Не знам дали в чл.3, ал.2, точка 3 не трябва да добавим думата "за управление". Така малко не ми звучи "органите на кооперацията".

А в точка 5, от същата алинея, което е характерно за земеделската кооперация, може би е целесъобразно да запишем: "Размерът на встъпителната и дяловата вноска, редът и условията за внасяне на земята".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Пандов.

ТОДОР ПАНДОВ: Уважаеми господин председател, колеги! Като подкрепям това, което предложи господин Стойно Иванов, а именно: редът за разпределяне, дали ще го наречем на общия или доходите, печалбите и загубите, фондовете и дивидентите, аз предлагам да отпадне, както и видът и размерът на рентата, а да остане само "и рентата за внесената земя".

Съображения: ние в устава няма да определяме точно размера на рентата, тъй като рентата ще бъде силно динамично подвижна величина и всяка година нейният размер може да се изменя в зависимост от създадените условия и ситуации.

Освен това в една година нейният вид може да бъде смесен - и в натура, и в пари, друга година само в пари и т.н.

А що се отнася до въпроса за включването на дохода, аз подкрепям това съображение, че икономическата същност, характерът на рентата не е печалба. По същество дивидентът ще бъде печалба, но рентата ще бъде част от дохода, който заедно с трудовото възнаграждение ще формира онова, което е необходимо за заплащане и на труда, и на земята.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Николов.

ГЕОРГИ НИКОЛОВ: (18. Силистренски многомандатен район): Аз съвсем кратко правя предложение. Наистина това, което сподели господин Пандов "размерът" да отпадне, тъй като ще направим един запис на текст, който няма да бъде коректен в динамиката, която ще може да се фиксира годишно в зависимост от резултатите по определянето на рентата.

Фактически подкрепям това да се има предвид.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля ви, има следното предложение. Докато се подготвят текстовете, за да можем да ги гласуваме, ще дам думата на Гиньо Ганев, за да вземем съответното решение. През това време вие си подгответе текста, за да можем да преминем спокойно към гласуване. Няма желаещи повече за изказване по раздел първи.

Има думата Гиньо Ганев.

ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, няколко предложения от името на Конституционната комисия.

Първо, текстът, който ви прочетох преди почивката като идея, сега е уточнен. Ще го възпроизведа като предложение, ще го снабдя с кратки аргументи от името на комисията и ще го подложим на гласуване.

Второ, ще предложим още едно малко допълнение в края на целия конституционен текст.

Трето, един проект за решение.

Предлага се параграф 1 от Преходните и заключителните разпоредби да има нова ал.3. Нейното съдържание: "На първото заседание на Народното събрание след влизането в сила на Конституцията народните представители, президентът, вицепрезидентът и министрите полагат предвидената в тази Конституция клетва." *(Ръкопляскания, "Браво!")*

Обобщените съображения на комисията:

Първо, с тази Конституция се създават наистина нови права и задължения за съществуващи, а и някои от съществуващите избрани органи.

Второ, тяхната дейност трябва да бъде в пълно съответствие с новоприетата Конституция, с тези нови права и задължения, за които споменах преди малко. Ще ви посоча само няколко аргумента на ход. Например в чл.105, ал.1 на новата Конституция, когато тя ще стане факт, се предвижда, че Министерският съвет ръководи и осъществява външната и вътрешната политика на страната в съответствие с Конституцията. Или пък да вземем например чл.103, ал.1: президентът и вицепрезидентът отговарят само в два случая и единият от тях е при нарушение на Конституцията. Или пък в чл.66, ал.3 на проекта се казва изрично, че народните представители действуват въз основа на Конституцията, законите и т.н.

Всичко това обуславя необходимостта тези длъжностни лица и не само те, и други, но за тях не трябва да става дума в Конституцията, да положат клетва за съобразяване, за спазване на новия конституционен акт.

Още един аргумент. Това Велико Народно събрание, господа, има учредителен характер, в смисъл, че създава основите на цялата нормативна система в страната. И както си спомняте, вчера ние гласувахме ясен текст - всичко на нормативната територия в България, което противоречи на конституционните норми, не може да си прилага. С други думи, трябва да си стои зад разпоредбите на Конституцията преди всичко от длъжностните лица.

И накрая гаранция за конституционния ред в държавата е и това, че основните институции ще работят в пълно съответствие със самия конституционен текст. Прочее, израз на тази воля е и клетвата, която е предвидена в Конституцията.

С тези аргументи, господин председател, ако няма никакви специални възражения от страна на народните представители, бих предложил да се мине към гласуване на докладвания от мен текст за нова ал.3 на параграф 1.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ *(от място):* Няма ли да се обсъжда?

ВЕЛИКО ВЕЛИКОВ *(от място):* На който е закъснял, няма да му се отговаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Петър Обретенов.

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Уважаеми дами и господа, аз бях този единствен в Конституционната комисия, който се изказа против това преходно правило и смятам, че имам известно основание, тъй като това е една обикновена, рутинна процедура да се положи клетва пред новата Конституция, но въпросът би могъл да бъде политизиран в много голяма степен, което не е позволено за нашето общество. Освен това клетвата един път е положена от народните пред-

ставители за спазване на Конституцията и законите и ако законите се променят, това не значи, че при всеки отделен случай трябва да се полага клетва. Когато в самия Закон за избиране на Велико Народно събрание е предвидено, че то, след като се саморазпусне, се превръща или поема функциите на обикновено Народно събрание, аз смятам, че би могло да се поддържа и тезата, че и една клетва, която е дадена първоначално, е достатъчна, за да са спазени конституционните изисквания. Моля, да помислите по този въпрос, това е нещо, което не е абсолютно необходимо според моите разбирания.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Павлов.

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ: Дами и господа, ние сме в интересна ситуация. Това, което вършим в продължение на няколко месеца, трябва да бъде увенчано. И казват, че краят увенчава делото. Така беше пословицата. Всъщност ние приемаме Конституция, която, колкото и нескромно да звучи, е нещо различно от всичко онова, което е правено в конституционното право досега в България. Е, ако дам воля на някои критици или ако дам по-скоро право на някои критици, тя е толкова лоша, че тъкмо това, че е толкова лоша, трябва да бъде отбелязано. Поводът за отбелязване е посоченият. Дотук шегата ми, макар и дебелашка.

Извинете ме, но нещата са съвършено сериозни.

След като се създава нов конституционен строй, мимо или тъкмо заради усилията на определени политически сили, този конституционен строй предполага едно ново мислене. Ние се клехме в името на една Конституция, в която не вярвахме и която отричахме и тъкмо защото я отричахме, дойдохме тук. Въпреки това обаче се старахме да пазим тази клетва, защото договорите се сключват, за да бъдат спазвани, а не за да бъдат нарушавани, както някои мислят. И тъкмо защото ние сключваме нов обществен договор, той поражда нови права и нови задължения. Нашата манифестация на поетото задължение е единствено осмислена от гледище на закона полагането на нова клетва. Аз си позволявам да твърдя нещо, което исторически е също вярно, че кралят е мъртъв, да живее кралят, предполага и нова клетва пред новия крал. *(Ръкопляскания)* Ако приемем, че това е напият нов статут на нова България, на бъдеща България, на тази България, която ние сме изстрадали в мечтите си, то ние трябва да се закълнем пред тази нова България чрез новия и статут. *(Ръкопляскания в цялата зала)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Палакаркин.

ВАСИЛ ПАЛАКАРКИН: Госпожи и господа, преди малко казах, че не съм дълбокоучен по хералдиката, сега трябва да призная, че и по отношение на

юриспруденцията не съм чак толкова учен *(оживление)*, но все пак в моя 63-годишен живот никъде не съм чул да има страна, където да се прави основен закон и да не се полага клетва, т.е. да се поемат задължения тя да бъде изпълнявана. Целта на този закон е да каже как ще се развива страната. Ние сме длъжни да положим клетва. Така че съображенията на господин Обретенов, когото аз дълбоко уважавам, както и вие, не са правилни.

Предлагам да приемем и да не се бавим. Не смея да предлагам прекратяване на изказванията. *(Ръкопляскания в цялата зала)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Спас Мулетаров.

СПАС МУЛЕТАРОВ: Уважаеми народни представители, искам да поставя само един-единствен въпрос. Аз не съм против това да положим новата клетва по новата Конституция, но има един според мен текст на чл.7, ал.4 от правилника, който е нашият устройствен закон и който казва, че при отказ от полагане на клетва пълномощията на народния представител се прекратяват.

Аз моля по този въпрос предварително да имаме яснота и да знаем как ще постъпим по-нататък. *(Оживление)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Михаил Михайлов.

МИХАИЛ МИХАЙЛОВ: Уважаеми колеги, ние всички сме обвинявани, Великото Народно събрание е обвинявано от определени сили, които излязоха от Великото Народно събрание, че приема една комунистическа конституция. Ние тук, всички събрани, които гласувахме Конституцията и на трето четене, заявяваме пред българския народ, че това е една демократична Конституция, която защитава правата на гражданите *(ръкопляскания)*, гарантира неговата легитимност и му дава криле, за да утвърди демокрацията и народовластието с ясния български почерк, за да който ние сме дошли тук и се заклехме да изработим тази Конституция.

След като приемаме тази Конституция, след като заставаме зад нея, ние сме длъжни първи да се закълнем, че ще защитим Конституцията и всички произтичащи права, които тя гарантира на българския народ. Моля без пазарлъци - всеки, който вярва в демократичния характер на тази Конституция, да се закълне, че ще я спазва и ще работи за нейното усъвършенстване, ако влезе в бъдещите парламенти на нашата Република България.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Иванов има думата.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ (Зелена партия): Аз съм против това да полагаме втори път клетва - едни и същи народни представители. Клетвата, която ние положихме, беше клетва пред действуващата Конституция независимо от това каква е тя. И този, който положи клетва, а ние всички направихме това, получи правомощията си на народен представител. И затова днес ние всички сме

депутати - 399 човека, ако не се лъжа.

Възниква въпросът наистина, който господин Мулетаров повдигна, ако някой не положи втори път клетва, какво става с него? Той хем е депутат, хем не е депутат. Казвате нова Конституция, но ние се клехме в една Конституция, а след това тя беше променяна. Значи не е същата Конституция, пред която ние сме се клели. Ние не се клехме всеки път, когато внасяхме промени в тази Конституция. И никой не може да ме убеди, че има някаква точно определена граница, където свършват промените и където започва коренно новата Конституция.

Така че за мен клетвата на един депутат, това е клетвата в действуващата Конституция независимо от това каква е тя. За мен е валидна старата клетва, аз не виждам необходимост да се кълна втори път.

Що се отнася до новата Конституция, ами помислете, това е Конституцията, която ние направихме. Какъв е смисълът *(оживление)* ние да се кълнем в тази Конституция, която сме направили? А ако някой от народните представители не одобрява новата Конституция и смята, че тя за него е неприемлива, той може мотивирано да си подаде оставката и да напусне Народното събрание. Това е моето мнение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата за реплика господин Мочуров.

АТАНАС МОЧУРОВ: Мисля, че това, което господин Николай Павлов каза, е много точно. Ние сме се клели да изпълняваме старата Конституция и спазвахме тази клетва. Имаме нова Конституция - и нова клетва. Ако някой не иска да има Народно събрание, ние ще приемем Конституцията и ще се разпуснем, ще престанем да съществуваме като Народно събрание. Но ако някой иска да имаме Народно събрание, ние трябва да положим клетва. И не само народните представители, а и всички длъжностни лица, като се започне от президента и се завърши с правителството. Ако някой не иска да положи клетва, това си е негов личен проблем и никой не може да бъде задължен да положи клетва. Това е въпрос на чест и на съвест. *(Ръкопляскания в цялата зала)*

ВАСИЛ ПАЛАКАРКИН: Госпожи и господа, аз мисля, че господин Любомир Иванов е абсолютно прав. Ние се заклехме в действуваща Конституция. И е прав да иска от нас да се закълнем пак в действуваща Конституция. В момента, в който ние приемем Конституцията, вече тази, в която той и аз сме се клели, не е действуваща. Следователно има вече нова действуваща Конституция. В коя да се закълна сега, господин Любчо Иванов?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Стайков.

ПЕТЪР СТАЙКОВ: Уважаеми господа, аз съм изненадан от голямата

енергия, която избухна по повод на този проблем. Струва ми се, че тук нещата са повече от ясни. Ние сме се заклели да спазваме конституция. Но ние не сме се заклели да спазваме конституцията въобще, защото никой от нас не е поел ангажимент да спазва американската конституция, никой от нас не е поел ангажимент да спазва френската или съветската конституция. Ние имахме един конкретен текст, в който бяха изложени основните принципи, върху които се градеше обществото.

Събрани в това Велико Народно събрание с идеята да създадем нова държавност, да учредим нов тип държава, да подпишем един нов обществен договор, ние фактически полагаме нови принципи, върху които ще се изгражда това общество. При това положение възможно ли е ние да останем верни на клетвата си, ако не се закълнем именно пред тази нова Конституция? Защото нашата клетва беше за вярност към Конституцията, която малко пооправена, но все пак това беше Конституцията, която си спечели печалното име "живковска Конституция". Аз не бих желал повече да бъда верен именно на нея, макар че досега спазвам тази Конституция, защото съм задължен да спазвам Конституцията и законите на страната.

При това положение мисля, че опасенията от известно политизиране на проблема и т.н. не могат да ни спрат. Както казва един от големите теоретици на съвременното демократично общество Карл Попер: "В крайна сметка над парламента, над народните представители стои единствено законът." И наше задължение е да спазваме този закон.

Аз затова мисля, че не се пораждат никакви сериозни политически проблеми, ако се говори на конституционно равнище. Защото наша чест е да се закълнем в тази Конституция.

Представете си казуса: явява се човек, който казва: "Аз не приемам новата Конституция", а същевременно работи по приемането на дадени закони. И ще се окажем отново в състояние да учудим целия свят, че половината парламент работи по една Конституция, другата половина работи по друга конституция. *(Ръкопляскания в залата. Възгласи: "Браво!")* Нека все пак да си уеднаквим стандартите. Затова предлагам да се приеме решението за клетва и да приключваме. *(Възгласи: "Браво!")*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Аврамов за процедурен въпрос.

ГЕОРГИ АВРАМОВ: Мисля, че аргументите са ясни защо трябва да се положи клетва. Има няколко противници. Мисля, че трябва да прекратим дебатите и да подложим на гласуване този текст. *(Одобрителни ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Поставям на гласуване предло-

жението да се прекратят разискванията. Моля, пристъпете, като гласувате. През това време давам думата на господин Любомир Иванов.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ (Зелена партия): Господа, мисля, че аргументите, които бяха изложени тук, са просто несъстоятелни. Какво значи човек да приема или да не приема Конституцията? В тази страна във всеки един момент има една Конституция, която действува. Има една действуваща Конституция и тя е задължителна. Ние не сме се клели в клетва, в която пише: "Клетва от 1971 г.". Американската конституция у нас не действува, тук действува българската Конституция, било една, било друга. Човек се кълне в Конституция - в тази, която действува.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте.

От гласували общо 258 души 250 са гласували - за, 4 - против и 4 - въздържали се.

Пристъпваме към гласуване на докладвания текст. Моля да се прочете още веднъж.

ГИНЬО ГАНЕВ: "На първото заседание на Народното събрание след влизането в сила на Конституцията, народните представители, президентът, вицепрезидентът и министрите полагат предвидената в тази Конституция клетва." *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте.

От гласували общо 260 души 252 са гласували за, 5 - против, и 3 - въздържали се.

Приема се разпоредбата на алинея 3 към & 1 на Преходните разпоредби.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Имам едно уточнение. То ще бъде редакционно. В текста, който ви предложихме, пише: "министрите", но ако министър-председателят не е само министър и ще бъде включен, надявам се не възразявате на редакционната поправка.

Искам само да обясня, че клетва ще полагат по-нататък, макар може би не пред парламента, както е предвидено, но в името на новата Конституция главният прокурор, председателят на Върховния съд, който досега е избран, и другите висши длъжностни лица все в този ред и в тази логика.

Следващото предложение: последният параграф 8 на последната страница от проекта, чета: "Тази Конституция влиза в сила от деня на обнародването й в "Държавен вестник" от председателя на Великото Народно събрание". Текстът е дотук: И сега трябва да се прибави: "и отменя Конституцията на Република България приета" и по описанието, което трябва да бъде технически точно на действуващата Конституция.

Господин председател, това е рутинно, предлагам да се гласува.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля гласувайте добавката към параграф 8.

От 260 гласували - 260 за, няма против и въздържали се. Добавката към параграф 8 се приема. *(Оживление в залата)*

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Едно уточнение от името на комисията - другите текстове не предстои да бъдат гласувани в рамките на определеното трето четене. Както вчера се уточни, изпъчената с вашето съгласие, с вашата воля, работна група конституционалисти, писатели, изобщо народни представители ще съумее по преценката, която се направи, да приключи работата си в утрешния ден. Тогава с един кратък устен доклад от името на работната група и на комисията ние ще ви представим уточненията, които са направени. Подчертавам - без, разбира се, да се изменя смисълът на всичко, което е прието в хода на гласуването досега.

С оглед на всичкото това и съгласувано с парламентарни групи или ръководства на парламентарни групи и с Бюрото на Великото Народно събрание се предлага да бъде прието следното решение. Напомням, че ние с волята на парламента уточнихме новия текст на Конституцията да бъде подписан окончателно, т.е. приет в гласуване в цялост, както казва правилникът, на 17 юли в град Велико Търново и още в същото решение се казва, че веднага след приемането на новата Конституция в същия ден на 17 юли Великото Народно събрание ще вземе решение за своето саморазпускане и за своето преминаване по-нататък да продължи да работи като един обикновен парламент, обикновено Народно събрание.

Сега с оглед на начина, по който работим, в това решение се предлагат следните промени. Чета проекта: "Великото Народно събрание на основание чл.79, ал.1 от Конституцията на Република България реши в точка 1 от решението на Великото Народно събрание от 28 май 1991 г. - това, на което се позовах сега - изразът "17 юли 1991 г., сряда, в гр. Велико Търново" се заменя с израза "12 юли 1991 г., петък, в гр. София, в сградата на Народното събрание". *(Бурни овации)*

Във връзка с другото, което докладвах, в точка 5 изразът "на 17 юли" се заменя с израза "на 12 юли". Това са предложенията, които се правят. Те са допълнение към акта, който вече сме приели, господин председател, ако това не буди възражения в точността, с която се докладва, би могло да се премине към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Предлагам да пристъпим направо към гласуване. Моля, гласувайте направените предложения. Кой иска думата? - Няма. А - господин Берон. Един момент. Той поиска думата.

ПЕТЪР БЕРОН: Уважаеми колеги, разбирам основанията на това, което току-що бе докладвано от господин Ганев, но вие забравяте, че ние обещахме на великотърновци да гласуваме в техния град Конституцията, да подпишем Конституцията в техния град.

РЕПЛИКА НА ДЕПУТАТ ОТ БСП: Ние не сме обещавали нищо...

ПЕТЪР БЕРОН: И ми се струва, че ще трябва поне един церемониал, ако ще и след подписването, да бъде предвиден да се състои във Велико Търново, за да отдадем уважение на града, който беше люлка на първата Търновска конституция. Благодаря ви. *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Георги Аврамов има думата.

ГЕОРГИ АВРАМОВ: Искам да подкрепя Петър Берон. Така или иначе ние приехме текст, че трябва да положим клетва и ние можем да положим клетвата във Велико Търново. *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Таслаков, имате думата.

ПЕТЪР ТАСЛАКОВ: Благодаря, господин председателю!

Скъпи колеги, в момента няма да говоря като великотърновец, а ще защитавам една процедура и един принцип. Какво имам предвид? Този парламент месеци наред беше подлаган на най-злобни клевети, хули дори от група хора, които обиколиха цяла България, изминаха разстояние по-голямо, отколкото е земният Екватор. Никой не им потърси сметка какви суми са изхарчили, откъде са ги взели, настроиха целия български народ...

НОРА АНАНИЕВА *(от място):* Не, не, не...

ПЕТЪР ТАСЛАКОВ: Или, хайде, щом казвате вие - част от българския народ срещу нас. Имам чувството, че в момента, приемайки това решение да не се ходи във Велико Търново, ние още веднъж се поддаваме или всъщност изиграваме този класически цирков номер, когато мъничето започва да лае, а големият слон се дърпа страхливо назад. *(Ръкопляскания)*

Ние свършихме голяма работа! Дали наистина трябваше точно на 17 юли да се приеме и да се подпише тази Конституция - това бъдещето ще покаже. Дали точно през септември или в началото на октомври трябваше да се правят изборите - и това бъдещето и историята ще оценят. Но ние сме задължени да намерим начин, за да защитим своето достойнство - не, а достойнството на Великото Народно събрание и да отидем във Велико Търново, за да покажем, че не една малочислена група от, бих казал, политически покерджии могат да налагат волята си върху един парламент! *(Бурни ръкопляскания)* Защото тук, пак казвам, че не става въпрос само за Великото Народно събрание и само за новата Конституция, а затова - може ли и за в бъдеще една група от безотго-

ворни хора да си поставят за цел и да манипулират цялата общественост и да движат цялата държава? Затова категорично настоявам да се намери начин и на 17-и или на 19-и целият състав на Великото Народно събрание да отиде в старата престолнина, за да покаже, че в тази държава върховната и висшата власт, от която произтича всичко останало, е само парламентът и никой друг, и никои други! *(Бурни ръкопляскания)* Благодаря ви за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Благодаря Ви и аз. Господин Корнажев, имате думата.

ПЕТЪР КОРНАЖЕВ: Господин председателю, госпожи и господа народни представители! Доктор Таслаков е прав, но тук нещата се свеждат до нещо много просто. Просто е излишно тази седмица да правим нови разходи и парламентът е подходяща сграда, в която да подпишем. А след като подпишем, живот и здраве, ние, разбира се, трябва да празнуваме, но това не е конституционна процедура.

Аз предлагам да гласуваме предложението на Бюрото на Великото Народно събрание.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Искам да добавя само, че господин Таслаков не противоречеше. Той не отхвърли гласуването тук, а предложи да намерим начин да отидем и във Велико Търново.

Има думата господин Продев.

СТЕФАН ПРОДЕВ: Уважаеми колеги, аз заставам зад предложението на Бюрото да подпишем Конституцията в тази зала. Но същевременно подкрепям и предложението ние като Велико Народно събрание да се явим отново в старопрестолния град Търново и там да приключим дейността си като такова. Аз мисля, че това се изисква не само от нашата национална традиция, а това се изисква и от огромните очаквания на нашия народ.

Нека както тръгнахме от Велико Търново, там да отидем и там да завършим своето голямо дело.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Искам да направя конкретно предложение - в случая да гласуваме предложението, което ни се направи. На 17 юли идва точно денят, когато трябва да пристъпим към клетвена декларация - първото заседание. Първото заседание бихме могли да го направим на 17 юли в Търново, или на 18. Ще го обсъдим и ще излезем с конкретно предложение. Ще имаме вашето съгласие. Предлагам ви го. Бюрото е съгласно. *(Оживление в залата)*

МАТУШКА АВРАМОВА: Едно процедурно предложение, колеги. Във връзка с това, че ще направим големи разходи, аз предлагам всеки народен представител да си плати пътните и това, което коствува. *(Оживление в зала-*

та, единични ръкопляскания)

НОРА АНАНИЕВА: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги! Изцяло се присъединявам към идеята за Велико Търново в следващата седмица в удобно време. Заслужихме го.

Едновременно с това искам да бъдем изцяло начисто и наясно: днес приключи третото четене на Конституцията с всички направени предложения и с всички гласувани - кои приети, кои неприети. Утре и вдруги ден, съгласно процедурата, правилника, би следвало да пристъпим незабавно към гласуване на Конституцията, към подписване, но може да се смята, че с решението, което се предложи, се оставят два дни за редакционна и техническа подготовка до петък.

Във връзка с това аз предлагам да смятаме днешното заседание и приемането на решение като завършен етап на трето четене на Конституцията. *(Ръкопляскания от блока на БСП)*

ВЪРБАН ИВАНОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми дами и господа! Аз, разбира се, ще се подчиня на Великото Народно събрание и ще уважа вота за София, въпреки че съжалявам за Велико Търново. Но искам да кажа следното: ние не бива да отидем във Велико Търново само като туристи просто да уважим старопрестолния град. Аз предлагам да отидем във Велико Търново да произнесем новата клетва. *(Шум в залата)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Но именно това се предлага.

Господин Ганев има думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Текстът още веднъж:

"Великото Народно събрание, на основание чл.79, ал.1 от Конституцията на Република България

Р Е Ш И :

В точка 1 от Решението на Великото Народно събрание от 28 май 1991 г. изразът "17 юли 1991 г. (сряда) в гр. Велико Търново" се заменя с израза "12 юли 1991 г. (петък) в гр. София в сградата на Народното събрание".

В точка 5 изразът "на 17 юли" се заменя с израза "на 12 юли".

Това се гласува, господин председател.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, пристъпете към гласуване.

От общо 272 гласували, 254 - за, против - 15, въздържали се - 3.

Решението се приема.

Продължаваме с точка две от дневния ред. *(Шум и недоволство от залата)*

ГИНЬО ГАНЕВ: За един момент, господин председател. Моля, за малко

внимание.

Конституционната комисия ще разглежда утре в 9,30 часа законопроекта за Конституционния съд. Заедно с това работната група, както е уточнено, ще довърши своята работа и ще ни предложи окончателния си доклад тук.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Както виждам, има предложение да прекратим днешното заседание. *(Шум в залата)*

Утре заседанието ще започне в 15 ч.

(Закрито в 19,00 ч.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Николай Тодоров